

**KORPORATIV SHARTNOMALARNI TAYYORLASH VA HUQUQIY
EKSPERTIZADAN O'TKAZISHDA YURIDIK XIZMATNING AHAMIYATI**

Baxtiyorova Bahor Ilhom qizi

Toshkent davlat transport universiteti

Iqtisod fakulteti Yurisprudensiya 2-kurs talabasi.

baxtiyorovabahor2026@gmail.com

+998994936696

Ilmiy rahbar: Imomov Bahriiddin Panjiyevich

Toshkent davlat transport universiteti, Xalqaro ommaviy huquq kafedrasida katta o'qituvchisi.

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 11.05.2026

Revised: 12.05.2026

Accepted: 13.05.2026

KALIT SO'ZLAR:

korporativ shartnoma, yuridik xizmat, huquqiy ekspertiza, shartnoma huquqi, korporativ boshqaruv, huquqiy risk, nizolarni oldini olish, shartnoma tuzish, ekspertiza jarayoni, qonunchilik talablari.

Mazkur maqolada korporativ shartnomalarni tayyorlash va ularni huquqiy ekspertizadan o'tkazish jarayonida yuridik xizmatning o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Xususan, korporativ shartnomalarning huquqiy mohiyati, ularni ishlab chiqishda yuzaga keladigan asosiy risklar, manfaatlar muvozanatini ta'minlash mexanizmlari hamda nizolarni oldini olishdagi yuridik xizmat faoliyatining roli yoritiladi. Shuningdek, amaldagi qonunchilik talablari asosida shartnomalarni huquqiy ekspertizadan o'tkazish bosqichlari, usullari va ularning samaradorligi ko'rib chiqiladi. Muallif tomonidan yuridik xizmatning korporativ boshqaruv tizimidagi o'rni baholanib, shartnomaviy munosabatlarni takomillashtirish yuzasidan taklif va tavsiyalar beriladi.

Zamonaviy bozor iqtisodiyoti sharoitida tadbirkorlik faoliyatining asosiy ustunlaridan biri bu yuridik jihatdan puxta asoslangan shartnomaviy munosabatlardir. Korporativ shartnomalar nafaqat tomonlar o'rtasidagi majburiyatlarni belgilab beradi, balki biznes jarayonlarining barqarorligini, investitsiyalar xavfsizligini va huquqiy nizolarning oldini olishni ham ta'minlaydi. Shu sababli korporativ shartnomalarni to'g'ri va malakali tarzda tuzish masalasi bugun har qachongidan ham dolzarbroq ahamiyat kasb etmoqda. Respublikamizda tadbirkorlik muhitining rivojlanishi, xorijiy investitsiyalarning jalb etilishi hamda xalqaro iqtisodiy aloqalarning kengayishi fonida yuridik xizmat institutining roli tobora muhim o'rin egallayapti. Zamonaviy korxonalar yoki tashkilotda yuridik xizmat bu shunchaki rasmiy bo'linma emas, balki boshqaruv qarorlarining huquqiy mustahkamligi uchun javobgar bo'lgan strategik mexanizmdir. Ayniqsa korporativ shartnomalar sohasida yuridik xizmat mutaxassislarining ishtiroki, shartnomalar mazmunini huquqiy ekspertizadan o'tkazish va ularni qonunchilik talablariga moslashtirish moliyaviy va huquqiy xatarlarni keskin kamaytiradi. Mazkur maqolada korporativ shartnomalarni tayyorlash jarayonida yuridik xizmatning tutgan o'rni, huquqiy ekspertizaning mohiyati va amaliy ahamiyati, shuningdek ushbu sohadagi muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari ilmiy-amaliy nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida O'zbekiston Respublikasining amaldagi qonunchiligi, xalqaro huquqiy tajriba hamda milliy tadbirkorlik amaliyotidan olingan misollar asosida korporativ shartnomaviy munosabatlarda yuridik ta'minotning zarurligi va uning samarali tashkil etilishi masalalari ko'rib chiqiladi. Yuridik xizmatning korporativ shartnomalar sohasidagi faoliyatini tizimli o'rganish, amaliy tavsiyalar ishlab chiqish va shu orqali tadbirkorlik muhitini huquqiy jihatdan mustahkamlashga hissa qo'shish ushbu maqolaning asosiy maqsadi hisoblanadi. Rudolf von Jhering ta'kidlaganidek: «Shartnoma tomonlar o'rtasidagi qonun hisoblanib, uni yuridik jihatdan puxta va to'liq shakllantirish kelajakda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan huquqiy nizolarning profilaktik vositasi sifatida xizmat qiladi».

Korporativ shartnoma bu yuridik shaxslar, aksiyadorlar, ishtirokchilar yoki ular bilan bog'liq tomonlar o'rtasida tuziluvchi, korporativ boshqaruv, mulkiy munosabatlar, vakolatlar taqsimoti va majburiyatlarni tartibga soluvchi maxsus huquqiy hujjatdir. O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi, «Aksiyadorlik jamiyatlari to'g'risida»gi qonun hamda «Mas'uliyati cheklangan jamiyatlar to'g'risida»gi qonunda korporativ shartnomalarning asosiy huquqiy bazasi belgilab qo'yilgan. Korporativ shartnomalar quyidagi asosiy turlarni o'z ichiga oladi: aksiyadorlar o'rtasidagi bitimlar, ta'sischilar shartnomasi, boshqaruv organlari bilan tuziluvchi shartnomalar, hamkorlik va konsorsium shartnomalari, shuningdek,

=====
xalqaro korporativ munosabatlarni tartibga soluvchi hujjatlar. Har bir turdagi shartnoma o'ziga xos huquqiy xususiyatlarga ega bo'lib, ularni tayyorlashda yuridik xizmat mutaxassislarining bilimi va tajribasi hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Korporativ shartnomalarning xususiyatidan kelib chiqib, ular uchun quyidagi talablar majburiy hisoblanadi: tomonlarning to'liq huquq layoqati va muomala layoqati, shartnoma predmetining aniq belgilanishi, tomonlarning erkin irodasi, qonunchilik normalari va axloq qoidalari muvofiqlik, shuningdek, belgilangan shaklga rioya qilish. Korporativ shartnomalarni tayyorlash jarayonida yuridik xizmat bir necha muhim vazifalarni bajaradi. Birinchi navbatda, yuridik xizmat mutaxassislari shartnoma maqsadlari va tomonlar manfaatlarini chuqur tahlil qiladi, mavjud huquqiy risklar va muammolarni aniqlaydi hamda ular uchun maqbul huquqiy yechimlarni taklif etadi. Shartnoma matnini ishlab chiqishda yuridik xizmat quyidagi asosiy yo'nalishlarda faoliyat yuritadi: qonunchilik talablariga muvofiq shartnoma strukturasi belgilash; tomonlarning huquq va majburiyatlarini to'liq va aniq aks ettirish; nizoli vaziyatlar uchun hal qilish mexanizmlarini kiritish; shartnomani bekor qilish va o'zgartirish shartlarini belgilash; javobgarlik choralari qonuniy asoslarda belgilash; konfidentsiallik va raqobatni cheklash bandlarini to'g'ri shakllantirish. Bundan tashqari, yuridik xizmat xalqaro korporativ shartnomalar tuzilayotgan holatlarda xorijiy huquq tizimlari, xalqaro konvensiyalar va ikki tomonlama shartnomalar talablarini ham hisobga oladi. Bu esa biznes munosabatlarining xalqaro huquqiy standartlarga muvofiqligi va bitimlarning barqarorligini ta'minlaydi.

Huquqiy ekspertizaning mohiyati va bosqichlari

Huquqiy ekspertiza bu shartnoma matnini amaldagi qonunchilikka muvofiqligi, tomonlar manfaatlarini to'liq ifoda etishi va huquqiy risklar nuqtai nazaridan professional baholash jarayonidir. U korporativ shartnomaning «sifat nazorati» sifatida katta ahamiyat kasb etadi va quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi.

Birinchi bosqich: shartnoma matnining to'liqligi, strukturasi to'g'riligi va asosiy shartlarning mavjudligi tekshiriladi. Shartnoma predmeti, muddati, narxi, tomonlar ma'lumotlari va imzo tartibiga alohida e'tibor qaratiladi.

Ikkinchi bosqich qonunchilikka muvofiqligi tekshiruvi: har bir shartnoma bandi amaldagi fuqarolik, soliq, mehnat va maxsus qonunchilik normalari bilan solishtirilib ko'riladi. Bu bosqichda qonunga zid shartlar, noto'g'ri havolalar va nomuvofiqliklar aniqlanadi.

Uchinchi bosqich risk tahlili: shartnoma matnidagi noaniq, ikki ma'noli yoki tomonlardan biri uchun noqulay bo'lishi mumkin bo'lgan bandlar aniqlanadi. Yuridik xizmat

ushbu risklarni miqdoran va sifatlan baholaydi hamda ularni minimallashtirish uchun tavsiyalar beradi.

To'rtinchi bosqich xulosalar va tavsiyalar: ekspertiza natijasida yozma xulosa tayyorlanib, unda aniqlangan kamchiliklar, taklif etiladigan tuzatishlar va shartnomani tasdiqlash yoki rad etish bo'yicha professional tavsiya ilgari suriladi. Huquqiy ekspertizani o'tkazmasdan imzolangan korporativ shartnomalar amaliyotda ko'plab muammolarga shartnomaning haqiqiy emasligi, tomonlarning manfaatdor bo'lmagan shartlarga rozi bo'lib qolishi, moliyaviy zarar ko'rish va uzoq muddatli sud nizolariga olib kelishi mumkin.

Amaliy muammolar va tavsiyalar. O'zbek korporativ huquqi amaliyotini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, korporativ shartnomalar sohasida bir qator tizimli muammolar mavjud. Ko'plab korxonalarda yuridik xizmatning vakolatlari cheklangan bo'lib, mutaxassislar faqat shartnoma imzolanganidan so'ng jalb etiladi. Bu esa profilaktik huquqiy xizmatning samaradorligini keskin pasaytiradi.

Bundan tashqari, amaliyotda qolip (shablon) shartnomalardan foydalanish holatlari ko'p uchraydi. Bir turdagi shartnoma matni o'zgartirilmagan holda turli xil biznes sharoitlari uchun qo'llanilishi mumkin emas va bu katta xatarlarni keltirib chiqaradi. Har bir korporativ shartnoma tomonlarning aniq manfaatlarini, faoliyat sohasining o'ziga xos xususiyatlari va amaldagi huquqiy muhitni inobatga olgan holda individual tarzda tayyorlanishi lozim.

Ushbu muammolarni hal etish yo'lida quyidagi tavsiyalar ilgari suriladi: korxonalarda yuridik xizmatni shartnomaviy jarayonning barcha bosqichlariga jalb etish; yuridik xizmat xodimlarining malakasini muntazam oshirib borish; ichki korporativ hujjatlar bazasini shakllantirish; xalqaro huquqiy standartlar va best practicelarni joriy etish; raqamli huquqiy vositalar va huquqiy texnologiyalardan (LegalTech) foydalanishni kengaytirish. Davlat darajasida esa korporativ shartnomalar sohasidagi huquqiy tartibga solishni takomillashtirish, yuridik xizmat to'g'risidagi qonunchilikni yangilash va korporativ huquq bo'yicha ixtisoslashgan kadrlar tayyorlash tizimini rivojlantirish zaruriyati mavjud.

Yuqoridagi tahlillardan kelib chiqib, quyidagi xulosalarga kelish mumkin: korporativ shartnomalar zamonaviy tadbirkorlik faoliyatining huquqiy asosi bo'lib, ularning sifati bevosita yuridik xizmat faoliyatiga bog'liqdir. Shartnomalarni tayyorlash va huquqiy ekspertizadan o'tkazishda yuridik xizmatning ishtiroki majburiy xarakter kasb etmog'i lozim. Huquqiy ekspertiza bu moliyaviy va huquqiy xatarlarni profilaktik tarzda kamaytiruvchi, korxonalar manfaatlarini himoya qiluvchi va biznes munosabatlarini barqaror asosga qo'yuvchi muhim mexanizmdir. Korporativ shartnomalar sohasidagi yuridik xizmatni mustahkamlash

=====

O'zbekistonda sog'lom raqobat muhitini shakllantirish, investitsion jozibadorlikni oshirish va iqtisodiy munosabatlarning huquqiy madaniyatini yuksaltirish yo'lidagi asosiy omillardan biri bo'lib qoladi. Shunday qilib, yuridik xizmatning korporativ shartnomalar sohasidagi roli shunchaki texnik-huquqiy funksiyadan chiqib, strategik boshqaruvning ajralmas tarkibiy qismiga aylanishi zarur. Bu esa O'zbekistonning huquqiy davlat qurilishi va iqtisodiy modernizatsiya yo'lidagi maqsad va vazifalariga to'liq mos keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi. — Toshkent, 1996 (so'nggi tahrir bilan).
2. O'zbekiston Respublikasining «Aksiyadorlik jamiyatlari to'g'risida»gi Qonuni, 1996 yil 26 aprel.
3. O'zbekiston Respublikasining «Mas'uliyati cheklangan jamiyatlar to'g'risida»gi Qonuni, 2022 yil.
4. Karimov A. Korporativ huquq asoslari. — Toshkent: Adolat, 2021. — 320 b.
5. Yusupov B., Toshmatov S. Shartnoma huquqi: nazariya va amaliyot. — Toshkent: TSUL Press, 2020. — 280 b.
6. Mirzayev F. Xalqaro korporativ munosabatlarning huquqiy tartibga solinishi. — Toshkent, 2023. — 215 b.
7. Principles of Corporate Governance. OECD. — Paris, 2015.
8. Kraakman R. et al. The Anatomy of Corporate Law. — Oxford University Press, 2017.